

Sate cu biserici fortificate din Transilvania

IOZEFINA POSTĂVARU

DENUMIREA MONUMENTULUI ISTORIC ÎNSCRIS ÎN

LISTA PATRIMONIULUI MONDIAL (MI—LPM)

Sate cu biserici fortificate din Transilvania

PIP MI—LPM cultural, serial

NUMĂR DE IDENTIFICARE ÎN LPM 596 bis

ANUL ÎNSCRIERII 1993, extindere în 1999

LOCALIZARE GEOGRAFICĂ

ID	Denumire și localizare	Coordonate geografice	Suprafață (ha)	Zonă de protecție (ha)	Total (ha)
596 bis	Sate cu biserici fortificate din Transilvania		553	3727.87	4280.87
596 bis -001	Biertan com. Biertan, jud. Sibiu	N46 8 9.00 E24 46 23.00	84.57	300.14	384.71
596 bis -002	Prejmer com Prejmer, jud. Brașov	N45 43 21.00 E25 46 32.00	201.24	2248.59	2449.83
596 bis -003	Viscri com. Bunești, jud. Brașov	N46 3 19.00 E25 5 25.00	48.4	216.75	265.15
596 bis -004	Dârjiu com. Dârjiu, jud. Harghita	N46 12 14.00 E25 12 3.00	2.94	83.79	86.73
596 bis -005	Saschiz com. Saschiz, jud. Mureș	N46 11 41.00 E24 57 22.00	126.9	411.2	538.1
596 bis -006	Câlnic com. Câlnic, jud. Alba	N45 53 7.00 E23 39 28.00	33.79	252.95	286.74
596 bis -007	Valea Viilor com. Valea Viilor, jud. Sibiu	N46 4 60.00 E24 16 43.00	55.16	214.45	269.61

Declarația de Valoare Universală Excepțională

În anul 2017, în cadrul INP a fost revizuită Declarația de valoare universală excepțională (OUV) a sitului, în conformitate cu recomandările ICOMOS privind adaptarea textului Declarației la cerințele actualizate ale *Ghidului operațional pentru implementarea Convenției Patrimoniului Mondial*. Propunerea va fi înaintată Comitetului Patrimoniului Mondial în conformitate cu calendarul stabilit.

Atribute care exprimă Valoarea Universală Excepțională (OUV)*

criteriul (iv) – să fie un exemplu excepțional al unui tip de clădire, ansamblu sau peisaj arhitectural sau tehnologic care ilustrează o etapă semnificativă / etape semnificative în istoria umanității:

Satele cu biserici fortificate din Transilvania oferă o imagine vie a peisajului cultural al sudului Transilvaniei. Ele se caracterizează prin sistemul specific de utilizare a terenului, dispunerea și modul de organizare a gospodăriilor care se păstrează încă din Evul Mediu și prin dominantă bisericilor lor fortificate ilustrând perioade de construcție succesive, între secolele al XIII-lea și al XVII-lea.

Factori care influențează autenticitatea și integritatea monumentului istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial

Construcții și dezvoltare – autorizarea construcțiilor

În anul 2017, în limita monumentului istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial și în Zona de protecție au fost eliberate următoarele Autorizații de Construire și Certificate de Urbanism pentru lucrări cu caracter de conservare – restaurare a patrimoniului construit: Biertan: AC nr. 172/18.10.2017, *Lucrări de reabilitare, conservare și restaurare în vederea punerii în valoare a Ansamblului bisericii fortificate și a sediului episcopal din Biertan*; CU nr. 503/6.11.2017, *Reparații sediu primărie*; Valea Viilor: AC nr. 145/4.09.2017 *Reabilitare Casa parohială evanghelică*; CU nr. 362/7.08.2017 *Modernizare străzi Intravilan și extravilan*, CU nr. 422/20.09.2017 *Reabilitare gospodărie*, CU nr. 432/27.09.2017 *Renovare sediu primărie*.

Raportul inegal dintre AC eliberate și avizele CNMI ilustrează aplicarea necorespunzătoare și/sau limitată a prevederilor legale privind regimul autorizării construcțiilor în situri UNESCO, fenomen la care contribuie și PUG neactualizate.

Infrastructura de transport

În anul 2017 a fost eliberată o AC (nr. 40/28.02.2017) și trei CU (nr. 362/7.08.2017, nr. 421/20.09.2017 și nr. 465/16.10.2017) pentru *Îmbunătățirea infrastructurii fizice de bază prin modernizarea rețelei stradale din comuna Valea Viilor*, CU nr. 322/24.07.2017 *Reabilitare drum comunal intravilan și extravilan Biertan* și CU nr. 40/16.03.2017 *reabilitare DJ 133 Dârjiu*. Resursele bugetare sunt, în general, reduse sau slab accesate față de nevoia de investiții în infrastructură.

Condiții locale care afectează starea fizică

Continuă să existe clădiri abandonate și în ruină, în general cele retrocedate Deteriorarea stării fizice a fondului construit este cauzată de lipsa investițiilor directe pentru conservarea acestuia.

Alte activități umane

(activități ilegale, distrugeri voluntare ale patrimoniului)

În anul 2017, Direcțiile Județene pentru Cultură, Inspectoratele Județene de Poliție și Inspectoratele de Stat în Construcții, autosesizate sau sesizate de INP sau ONG-uri au efectuat acțiuni de control, în două situații fiind sesizate organele de urmărire penală pentru intervenții neautorizate în situările Biertan și Viscri. Intervențiile neautorizate sunt diverse, dar predomină înlocuirea neautorizată a tâmplăriei ferestrelor, uneori însoțită de modificarea golurilor, termoizolarea imobilelor, zugrăveli sintetice, înlocuirea învelitorilor tradiționale cu unele industriale.

Protecție, gestiune și monitorizare

Limitele componentelor monumentului istoric serial și ale zonelor lor de protecție

Pentru evaluare eficienței limitelor monumentelor istorice înscrise în LPM și cele ale zonelor lor de protecție, precum și pentru cunoașterea și eventuala reconsiderare a acestora, actualizarea documentațiilor de urbanism oferă cadrul administrativ adecvat.

În anul 2017 a fost avizat de către CNMI Planul Urbanistic General al comunei Saschiz, jud. Mureș (Aviz nr. 348/U/2017). Redefinirea limitei Zonei de protecție a urmărit o mai judicioasă valorificare a valențelor peisagistice (în 1999, anul includerii în LPM, nu fusese încă adoptată *Convenția europeană a peisajului* din 20 octombrie 2000) și, prin urmare, au fost stabilite zonele de vizibilitate din și către principalele componente ale sitului – cele care au stat la baza includerii în Lista Patrimoniului Mondial. În urma studiului s-a propus creșterea semnificativă a suprafeței Zonei de protecție (1019,5 ha față de 411,2 ha, deci o creștere cu cca 250%).

Măsuri de protecție

Protecția stabilită prin PUG a valorilor urbanistice, naturale, construite și peisagistice se va institui după aprobarea unui P.U.Z. și R.L.U. pentru teritoriul Zonei Protejate (actualizare a documentațiilor de urbanism realizate în 2009–2011 în baza HG nr. 738/2008). Intervențiile de conservare stabilite prin PUZ și RLU vor fi preluate în Programul de protecție și gestiune și în Planurile anuale de protecție și gestiune prevăzute prin Legea nr. 564 / 2001.

Resurse financiare

Toate cele șapte *Sate cu biserici fortificate din Transilvania* sunt cuprinse în *Regiunea Centru* a Agenției pentru Dezvoltare Regională (ADR), care, prin proiectele pe care le derulează în cadrul Planului Operațional Regional (POR) 2014–2020, Prioritatea de Investiții 5.1, urmărește dezvoltarea economică a zonei, corelată cu conservarea identității culturale. Prin POR, pentru monumentele istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial se pot solicita sume de până la 10 milioane euro. În anul 2017 au fost alocate prin POR fonduri structurale pentru restaurarea Turnului clopotniță al Bisericii evanghelice fortificate din Saschiz, cu o valoare totală de 2,32 milioane lei, din care 2,16 milioane lei finanțare nerambursabilă; Bisericii Evanghelice din comuna Călnic, cu o valoare totală de 3,86 milioane lei din care resurse nerambursabile 3,7 milioane lei; Cetății de refugiu din Saschiz, cu o valoare totală de 1,852 milioane euro din care 1,800 milioane euro resurse nerambursabile. Au fost mobilizate și fonduri private pentru transformarea gospodăriilor săsești în pensiuni (două în Saschiz) sau spații de producție și de desfacere a produselor tradiționale.

În 2017 au continuat lucrările de restaurare la Biserica fortificată din Dârjiu, finanțate prin Programul Național de Restaurare. Finalizarea lucrărilor este programată pentru anul 2018.

Grupurile de Acțiune Locală (GAL) acționează în trena protecției tradiționale a *Satelor cu biserici fortificate din Transilvania* în cadrul *Strategiei de dezvoltare pentru perioada 2014–2020* a comunelor aparținătoare.

GAL-urile sunt constituite asemenea unor ONG-uri cu personalitate juridică, pe baza unui parteneriat public-privat, între administrațiile publice locale, reprezentanți ai sectorului economic și ai societății civile. Prin GAL, fondurile europene nerambursabile sunt orientate către problemele stringente cu care se confruntă comunitățile locale, prin programul LEADER în cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014–2020. Biertan și Saschiz sunt cuprinse în GAL *Dealurile Târnavelor*, Prejmer în GAL *Asociația de Dezvoltare Durabilă Curbura Carpaților*, Călnic în GAL *Țara Secașelor Alba-Sibiu*, Valea Viilor în GAL *Podișul Mediașului*, Viscri în GAL *Asociația Transilvană Brașov Nord*, Dârjiu în GAL *Homorod-Rika-Târnavă*.

Prevenirea incendiilor

Concluziile controalelor de prevenire a incendiilor efectuate în anul 2017 de către personalul Inspectoratelor Județene pentru Situații de Urgență Alba, Brașov, Harghita, Mureș, Sibiu la obiectivele publice care funcționează în perimetrul monumentului istoric serial *Sate cu biserici fortificate din Transilvania*, centralizate de Ministerul Afacerilor Interne și transmise către Ministerul Culturii și Identității Naționale, semnalează următoarele cazuri, pe tipuri de deficiențe: 1. Funcționarea fără autorizație de securitate la incendiu: Biserica evanghelică fortificată Viscri, jud. Brașov; 2. c. Neasigurarea condițiilor de evacuare a persoanelor, în cazul producerii situațiilor de urgență. Traseele căilor de acces și evacuare nu sunt marcate la: Ansamblul „Cetate” Burgviertel, Cetatea Țărănească Călnic; 3. a. Neasigurarea echipării construcțiilor cu mijloace de detectare, semnalizare și avertizare în caz de incendiu sau nefuncționarea acestora la parametri la care au fost proiectate. Nu se asigură echiparea cu instalație de detectare, semnalizare și avertizare a incendiilor: Biserica evanghelică fortificată Prejmer, jud. Brașov.

Nu există mijloace și dotări pentru formațiile de pompieri voluntari din comune.

Monitorizare. Suport științific

În anul 2017, în cadrul atribuției de monitorizare a INP, responsabilul de sit a efectuat inspecții în toate cele șapte localități componente ale MI-LPM „Sate cu biserici fortificate din Transilvania”.

A fost acordată consultanță științifică primăriei Saschiz și asociației „Ars Transsilvaniae, România” pentru întocmirea documentației aferente accesării de Fonduri Europene pentru restaurarea Cetății de refugiu și a Turnului bisericii evanghelice fortificate din Saschiz, respectiv a Bisericii evanghelice din Călnic; participare la ședințele CNMI-STAI de avizare a proiectelor privitoare la MI-LPM.

Studii științifice, proiecte de cercetare. Publicații

Iozefina Postăvaru, Reconstrucția ca măsură de protejare a siturilor rurale din România incluse în Lista Patrimoniului Mondial *** Reconstruction as a Measure for the Protection of Romanian Rural Sites Included on the World Heritage List, în *Transylvania Nostra*, nr. 2/2017.2; Broșura INP World Heritage in Romania, 2017.

Managementul vizitatorilor

Numărul cel mai mare de vizitatori pentru anul 2017 a fost înregistrat la Biserica fortificată din Biertan (75 000), în condiții de șantier de restaurare în lucru, dar nu există instrumente de control al fenomenului de intensificare a vizitării, manifest în toate cele șapte sate (mai puțin Valea Viilor). La Viscri, primirea vizitatorilor în structurile de cazare este limitată la sezonul cald.

Concluzii și recomandări

Un monument istoric înscris în Lista patrimoniului Mondial întins pe 553 ha și cu o Zonă de protecție de 3727.87 ha, cuprinzând 7 localități, cu 5 administrații județene diferite, amplasate în cadre geografice, economice și sociale diverse, fiecare cuprinzând, pe lângă ansamblul bisericii fortificate, de la 100 la 1000 de case și gospodării, clădiri ale instituțiilor tradiționale, instalații de tehnică populară, artere de circulație și cursuri de apă, plantații și amenajări istorice este imposibil de gestionat fără eforturi susținute și conjugate.

Fig.1 Saschiz. Centrul localității, cu Turnul bisericii evanghelice fortificate, ce urmează să fie restaurat prin POR; în stânga imaginii, case și clădirea fostei Școli evanghelice în stare de conservare critică

Fig.2 Saschiz. Limitele monumentului istoric înscris în LPM și a Zonei de protecție a acestuia (zona tampon) – limitele stabilite în 2010 și extinderea propusă prin PUG (2016). Proiectant și planșă „Quattro Design”

Fig.3 Biertan. Casa din str. Nicolae Bălcescu nr. 28; intervenție neautorizată. (foto martie 2017, arhiva INP)

Fig.4 Saschiz. Gospodăria nr. 354 reabilitată, azi centru de producție și de desfacere produse tradiționale. (foto 2017 arhiva INP)